

*Сегедій Сергій Петрович,
старший викладач циклу
загальнопрофесійної підготовки
Державного закладу професійної
(професійно-технічної) освіти зі специфічними умовами
навчання «Криворізька академія патрульної поліції»*

ПРОБЛЕМАТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ЗАХОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОВАДЖЕННЯ В ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

«У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану» постановляю:

1. Ввести в Україні воєнний стан із 05 години 30 хвилин 24 лютого 2022 року строком на 30 діб.», - саме так, Указом Президента України, було юридично закріплено початок боротьби Українського народу проти невинного, повномасштабного нападу з боку Російської Федерації [1].

Це мало наслідком запровадження і здійснення, в тому числі і правоохоронними органами передбачених ст. 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» заходів правового режиму воєнного стану.

Згідно ч. 1 ст. 8 Закону України "Про правовий режим воєнного стану" – в Україні або в окремих її місцевостях, де введено воєнний стан, військово командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) можуть самостійно або із залученням органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, передбачених указом Президента України про введення воєнного стану, зокрема такі заходи правового режиму воєнного стану:

5) запроваджувати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, комендантську годину (заборону перебування у певний період доби на вулицях та в інших громадських місцях без спеціально виданих перепусток і посвідчень), а також встановлювати спеціальний режим світлового та інших видів маскуванню;

б) встановлювати у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, особливий режим в'їзду і виїзду, обмежувати свободу пересування громадян, іноземців та осіб без громадянства, а також рух транспортних засобів;

7) перевіряти у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, документи у осіб, а в разі потреби проводити огляд речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян, за винятком обмежень, встановлених Конституцією України [2];

При цьому слід пам'ятати, що стаття 64 Конституції України вказує про часткове, окреме обмеження прав, в період дії воєнного стану. В другому реченні міститься положення згідно якого, – не можуть бути обмежені права і свободи,

передбачені статтями 24, 25, 27, 28, 29, 40, 47, 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63 цієї Конституції [4].

Таким чином, представникам органів Національної поліції, незважаючи на підвищену складність та небезпеку при виконанні своїх службових обов'язків, під час дії воєнного стану, не слід також забувати, що ч. 1 ст. 6 Закону України «Про Національну поліцію» передбачено, що поліція у своїй діяльності керується принципом верховенства права, відповідно до якого людина, її права та свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави [5].

Слід зазначити, що окрім положень розділу 5 Закону України «Про Національну поліцію», порядок перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану затверджений постановою Кабінету Міністрів України № 1456 від 29 грудня 2021р (Далі – Порядок) [3].

Згідно пункту 5 вищевказаного Порядку - право на проведення перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян надано відповідним уповноваженим особам Національної поліції, СБУ, Національної гвардії, Держприкордонслужби, ДМС, Держмитслужби та Збройних Сил, які визначені в наказі коменданта.

Пунктом 7 даного Порядку зазначено, що - уповноважена особа має право вимагати в особи пред'явлення нею документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, у таких випадках:

якщо особа має зовнішні ознаки, схожі на ознаки особи, яка перебуває в розшуку, або безвісно зниклої особи;

якщо існує достатньо підстав вважати, що особа вчинила або має намір вчинити правопорушення;

якщо особа перебуває на території чи об'єкті із спеціальним режимом;

якщо в особі є зброя, боєприпаси, наркотичні засоби та інші речі, обіг яких обмежений або заборонений або для зберігання, використання чи перевезення яких потрібен дозвіл, якщо встановити такі права іншим чином не можливо;

якщо особа перебуває в місці вчинення кримінального, адміністративного правопорушення або дорожньо-транспортної пригоди, іншої надзвичайної події;

якщо зовнішні ознаки особи чи транспортного засобу або дії особи дають достатні підстави вважати, що особа причетна до вчинення правопорушення, транспортний засіб може бути знаряддям чи об'єктом вчинення правопорушення;

порушення особою відповідних заборон, введених на території, де запроваджено правовий режим воєнного стану.

Таким чином, Порядок надає поліцейському додаткову підставу для перевірки документів, а саме: у зв'язку з порушенням особою відповідних заборон, введених на території, де запроваджено правовий режим воєнного стану. До таких заборон можемо віднести і перебування осіб у визначений період

доби на вулицях та в інших громадських місцях, без виданих перепусток, а також рух транспортних засобів на території, де запроваджено комендантську годину [6]. Слід також зазначити, що згідно пункту 8 Порядку, у разі відсутності в особи документів, передбачених пунктом 7 Порядку, уповноважена особа затримує таку особу для її встановлення на строк, передбачений Кодексом України про адміністративні правопорушення (Далі – КУпАП).

При цьому слід звернути увагу, що в вищевказаній нормі вказано саме про строк затримання, а не порядок затримання.

Не слід також забувати про гарантії передбачені ч. 3 ст. 29 Конституції України, яка гарантує, що кожному заарештованому чи затриманому має бути невідкладно повідомлено про мотиви арешту чи затримання, роз'яснено його права та надано можливість з моменту затримання захищати себе особисто та користуватися правовою допомогою захисника [4].

У свою чергу, до введення на території України воєнного стану, органи внутрішніх справ (Національної поліції), при перевірці документів та у разі необхідності здійсненні адміністративного затримання, фактично були обмежені підставами передбаченими ст. ст. 260, 262 КУпАП.

Згідно ст. 260 КУпАП, у випадках, прямо передбачених законами України, з метою припинення адміністративних правопорушень, коли вичерпано інші заходи впливу, встановлення особи, складення протоколу про адміністративне правопорушення у разі неможливості складення його на місці вчинення правопорушення, якщо складення протоколу є обов'язковим, забезпечення своєчасного і правильного розгляду справ та виконання постанов по справах про адміністративні правопорушення допускаються адміністративне затримання особи, особистий огляд, огляд речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення осіб від керування транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції.

Порядок адміністративного затримання, особистого огляду, огляду речей і вилучення речей та документів, у тому числі посвідчення водія, тимчасове затримання транспортного засобу, відсторонення осіб від керування транспортними засобами, морськими, річковими, малими, спортивними суднами або водними мотоциклами та огляд на стан алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння, а також щодо вживання лікарських препаратів, що знижують їх увагу та швидкість реакції, з метою, передбаченою цією статтею, визначається цим Кодексом та іншими законами України.

Відшкодування шкоди, заподіяної громадянину незаконним застосуванням заходів забезпечення провадження у справах про адміністративні правопорушення, проводиться в порядку, встановленому законом [7].

Суттєвим недоліком вищевказаних норм КУпАП є – відсутність в Кодексі України про адміністративні правопорушення статті, яка б передбачала відповідальність за порушення особами відповідних заборон, введених на

території, де запроваджено правовий режим воєнного стану, що сприяє вчиненню правопорушень вищевказаних заборон, з боку безвідповідальних осіб та негативним чином впливає на забезпечення мети адміністративного провадження, передбачених ст. 245 КУпАП, таких як, своєчасне, всебічне, повне і об'єктивне з'ясування обставин кожної справи, вирішення її в точній відповідності з законом, забезпечення виконання винесеної постанови, а також виявлення причин та умов, що сприяють вчиненню адміністративних правопорушень, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі додержання законів, зміцнення законності [7]. Було б логічним припустити, що будь-яка особа, яка затримується, крім статей 55, 56, 59, 63 Конституції України, залежно від виду затримання, користується ще й правами, передбаченими статтями Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального процесуального кодексу України, Закону України «Про безоплатну правову допомогу», Порядку інформування центрів з надання безоплатної вторинної правової допомоги про випадки затримання осіб, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2011 року № 1363, а також, таке затримання повинно бути належним чином зафіксоване.

Відсутність чіткого визначення «порядку» затримання, в тому числі способів фіксації затримання, порядок ознайомлення затриманого з його правами, в період дії воєнного стану, в досліджених нормативно-правових актах, призводить до правової невизначеності в діяльності органів Національної поліції і як наслідок до можливих випадків обмежень прав осіб, що гарантуються Конституцією України та законами України.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.02.2022 р. № 64/2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text>
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Про затвердження Порядку перевірки документів в осіб, огляду речей, транспортних засобів, багажу та вантажів, службових приміщень і житла громадян під час забезпечення заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 р. № 1456 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1456-2021-%D0%BF#Text>
4. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96–ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#n4381>
5. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#n24>
6. Питання запровадження та здійснення деяких заходів правового режиму воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2020 р. № 573 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/573-2020-%D0%BF#n8>
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Кодекс України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>